

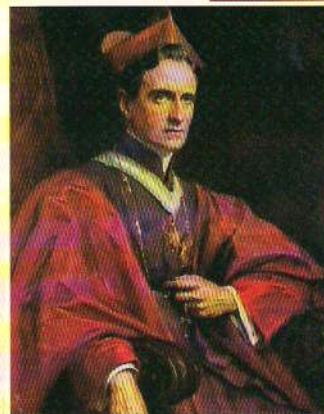
Gróf Vay Péter emlékére...

*„Az országok sorsa a növekvő nemzedékektől függ.
Ha a nevelés gondos, alapja erkölcsös, irányítója igaz hit,
csak az esetben nyújthat biztosítékot nyugalma
és felvirágoztatása és csak akkor kerül saját fiai kezébe.”*

Gróf Vay Péter

László Fülöp Elek gróf Vay Péterről készült portréja (1904)
szerepelt a párizsi Nagy Szalon 1907-es kiállításán.
A mű Ady Endre figyelmét is felkeltette,
aki túl realiztikusnak találta az ábrázolásmódot.

Kísérlet egy elfeledett életmű feltámasztására

Mindig fontosnak tartottam szellemi értékeink megőrzését, átmentését a következő generáció tudatába, hogy ezáltal gazdagodjon, önbizalma növekedjen, és erős szálakkal kapcsolódjon a szülőföld, a szülőváros éltető, biztonságot adó táptalajához. Dabas az ősi nemesi famíliák családi fészke, a Halászok, Dinnyések, Vayak szűkebb pátriája, akik számos híres közéleti személyiséget, elhivatott alkotó egyéniséget adtak Magyarországnak. Életpályájuk, szellemi nagyságuk túlnőtt a szülőföld határain, némelyük városunk és országunk hírnevét még a kontinensen túlra, távoli, napkeleti tájakra is eljuttatta. Ilyen volt gróf Vay Péter, akit ugyanolyan művészi hajlammal áldott meg a sors, mint testvérét, Vay Saroltát (gróf Vay Sándort), aki a kor híres publicistája, írója volt. Vay Péter erős hitét hirdette a keleti világban, misszionáriusként karitatív tevékenységet végzett, de az egzotikus országok szellemi értékei, művészete, különleges szokásai is rabul ejtették érdeklődését. Így vált íróvá, festővé, műgyűjtővé, Kelet-kutatóvá. Áldásos és sokoldalú tevékenysége, értékteremtő igyekezete és egyedi életműve ellenére méltánytalanul a feledés homályába merült.

Mit tehetünk mi, mai dabasiak azért, hogy visszahozhassuk őt legalább szülőföldje polgárainak tudatába? Dabas Város Önkormányzata ezzel a kis kiadvánnyal idézi fel gróf Vay Péter emlékét, ugyanis a jeles férfiú életműve szempontjából az idei esztendő kettős évforduló. Száz éve jelent meg főműve, a Kelet császárai és császárságai, amely rövid időn belül igazi sikerkönyvvé vált, és idén száz éve, hogy a Wekerle-kormány megbízásából 2600 keleti műtárgyat vásárolt a Szépművészeti Múzeum számára. Reméljük, hogy ez a kis kiadvány kedvet csinál majd ahhoz, hogy a dabasiak utánanézzenek egy elfeledett életmű morzsáinak, csemegézzenek a sajátos hangulatú útleírások között, belefelelkezzenek a leheletfinom ecsetkezeléssel megalkotott, kínai stílusú festményeibe, vagy megtekintsék a Hopp Ferenc Múzeumban kiállított szerény gyűjteményt, amely Vay Péter által került Magyarországra.

Kedves Olvasók, Tisztelt Dabasi Polgárok, kérem Önöket, jöjjenek el december 11-én, hétfőn, 17.00 órára a Halász Mór-cz-kúriában megrendezésre kerülő emlékestre!

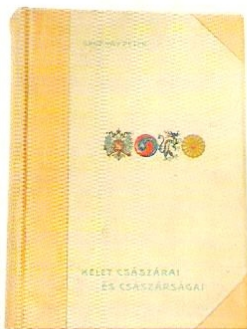
Fedezzék fel és zárják szívéükbe gróf Vay Péter életművét!

Kószegi Zoltán
polgármester

100 éve

„Kelet császárai és császárságai – a „nagy könyv”

Kelet császárai és császárságai. Írta Gróf Vay Péter.
17 színes műlappal, 50 műmelléklettel és 86 szöveggel,
Budapest, Franklin-Társulat, 1906

A magyar irodalomban a bemutatkozó kötet sikerére kevés olyan kiváló példa van, mint gróf Vay Péter 1906-ban kiadott „Kelet császárai és császárságai” című könyve, mely másfél éven belül három világnyelven: németül, angolul és franciául is megjelenik.

A szerzőt az ázsiai országok tudományos igényű és alaposságú bemutatásával az írói képességek mellett Távol-Kelet-kutatóként, szakértőként is megismeri az európai olvasóközönség.

A Budapesti Szemlé kiadó Franklin Társulat 1906-ban látta elérkezettnek az időt az első kötet kiadására. Az érdeklődés felkeltésére a Budapesti Szemle három részben közölte a koreai útinaplót, kihasználva, hogy gróf Vay Péter volt az első magyar, aki bejárta és részletes leírást adott a hajnali csend országáról. A naplójegyzetektől, akvarellektől, fényképektől díszes kiadvány, irodalmi súlyát tekintve is nagy könyv születik.

A „Kelet császárai és császárságai” kissé régies stílusa szokatlan a mai olvasónak, de ezt ellensúlyozza a személyes hangvétel, az apró részletekre kiterjedő megfigyelőképesség, az elemzések precíz, logikus érvelése. A földrajzi leírásokhoz időutazás társul: néhány esetben a jövőre vonatkozó előrejelzések szinte látnoki erejűek.

A Vay-életműnek ez a része nemhogy megkopott volna, inkább felértékelődött az utóbbi években. Ezért a „Kelet császárai és császárságai”, mint a Távol-Kelet népeit bemutató, kultúraközvetítő forrásmű, száz év múltán is bátran ajánlható, tanulságos olvasmány. A szülőföld mai lakóinak figyelmére különösen érdemes, segíthet a saját utunkat bejárni.

A „Kelet császárai és császárságai” ma néhány nagyobb könyvtárban olvasható, beszerzése kizárólag antikváriumi forgalomban lehetséges. A kötet az utókor elismerését sokáig az egyetemi katedrákról kapta meg. Majd a Korea leírását tartalmazó fejezeteket öt évvel ezelőtt angol nyelven, jelentős koreai támogatással újból kiadták (Péter Vay: Korea of bygone days. Terebess Kiadó, Budapest, 2001). A kötet megjelenése kapcsán a Valóság című folyóirat 2000. októberi számában terjedelmes tanulmányt közöl gróf Vay Péter munkásságáról (Faludi Péter: Egy elfeledett Kelet-kutató a század eleji Koreáról). A kiadvány a világhálóra is felkerült: a Terebess Kiadó honlapján (www.terebes.hu) évek óta angol és magyar nyelven egyaránt elérhető, majd más honlapok is átvették. A legújabb fejlemény, hogy 2006 júniusától a Magyar Elektronikus Könyvtárban (vme.k.oszk.hu/03800/03805) teljes terjedelemben (111 oldal), angol nyelven ingyenesen letölthető.

Gróf Vay Péter szerepe a keleti műgyűjtésben

A misztikus Kelet iránti érdeklődésnek több évszázados hagyománya van Magyarországon. A keleti művészetet reprezentáló műtárgyak hosszú ideig kizárólag a főúri kincstárakat gazdagították. Az új korszak a XIX. század utolsó harmadában érkezett el, amikor a kiegyezés utáni gazdasági fellendülés vagyonosodó nagypolgársága világiáró útjain műgyűjtésbe kezdett. Hamarosan létrejöttek azok a közgyűjtemények, melyekben a keleti tárgyak is helyet kaptak. Közülük az Iparművészeti Múzeum a századforduló nagy kiállításain, világkiállításokon rendszeresen vásárolt műtárgyakat, keletről főként japán tárgyakat. A keleti műgyűjtésben ennek ellenére egészen napjainkig a magángyűjtők szerepe, felajánlása a meghatározó.

Az állami részvétel kivételes példája fűződik gróf Vay Péter személyéhez. 1906-ban a Wekerle-kormány válás- és közoktatási minisztere megbízásából mintegy 2600 távol-keleti tárgyat vásárolt a Szépművészeti Múzeum számára. Ő maga kezdeményezte a vásárlást, önzetlenül felajánlva közreműködését, szaktudását. Az előjelek között volt kedvezőtlen is, ugyanis néhány évvel korábban az akkori miniszter, Wlassics Gyula egy másik elképzelést (Korea történetének részletes feldolgozása) nem támogattott. Most azonban a sikeres írói debütálás és a Szépművészeti Múzeum 1906. december elsejei átadása jó pozíciót biztosított számára, de a döntő az új miniszter távlatos gondolkodása, fogékonysága volt. Gróf Apponyi Albert – a későbbi trianoni főtárgyaló, „a nemzet ügyvédje” – elfogadta az ajánlatot, anyagi keretet biztosított a nagy ívű tervhez. (Gróf Apponyi Albertet 1921. június 2-án 75. születésnapja alkalmából, főként a békeszerződéssel kapcsolatos tevékenységéért, Gyón község díszpolgárává választották.) A megbízás alapján gróf Vay Péter Japánban, Kínában és Koreában állította össze a gyűjteményt. Az alkotások között buddhista szobrokat, festményeket, fametszeteket, kisművészeti tárgyakat találunk a VIII. századtól a XIX. század közepéig terjedő időszakból. A válogatás legfőbb szempontja az eredetiség biztosítása, az idegen civilizációs hatások kizárása volt. Gróf Vay Péter a formailag tökéletes tárgyakkal szemben a művész és közönsége ízlésére, világnézetére leginkább jellemző műveket részesítette előnyben. A gyűjtemény rendezését, leírását 1907-ben Felvinczi Takács Zoltánra bízta. A Szépművészeti Múzeum fiatal munkatársa, a későbbi neves művészeti szakértő pályafutására meghatározó befolyást gyakorolt ez a feladat, a számos egyeztetés, érdekesítő eszmecsere gróf Vay Péterrel.

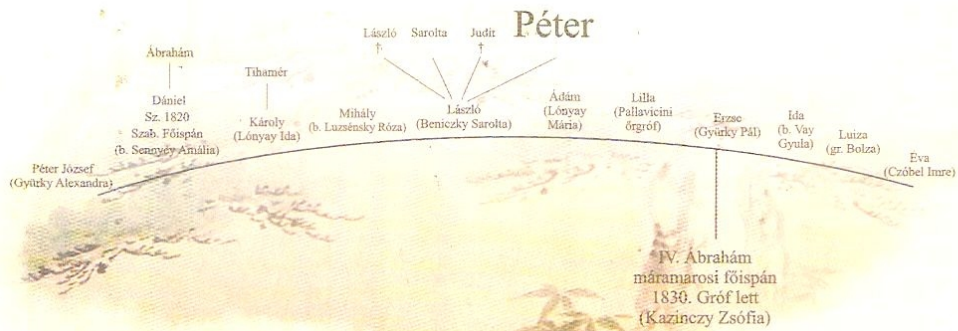

A gyűjteményt a nagyközönség számára 1908 decemberében mutatták be, a kiállításon mintegy 700 műtárgy szerepelt. A katalógus bevezető ismertetését gróf Vay Péter írta, továbbá tíz tétel adományozásával járult hozzá a kollekciónak sikeres fogadtatásához. A mai napig gróf Vay Péter nevét viselő gyűjtemény 1919 után átkerült az újonnan alapított Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Múzeumba, és azóta is – némi háborús veszteséggel – a múzeum egyik tőrszanyaga. (Jelenleg a múzeum állandó kiállításán található néhány kiállított tárgy a Ráth György Múzeum épületében, Városligeti fasor 12.) A szakirodalom gróf Vay Pétert ma is a magyarországi keleti műgyűjtés nagy egyéniségei, alapító személyiségei között tartja számon, megőrizve a 100 évvel ezelőtti sikeres kulturális lobbitevékenység és a nagy hozzáértéssel, önzetlenséggel végrehajtott állami megbízás emlékét.

A Vay család eredete

Szabolcs vármegye legősibb családja, amely nevét Vaja helységről vette. A család őseinek Voja nevű pogány magyart tartja, akit 994-ben Szent Istvánnal egy napon kereszteltek meg. Ez az ő a keresztiségben a Tamás nevet kapta. Genealógiáját tekintve a Vay familia nagyon kiterjedt és szerteágazó. Helytörténeti szempontból számunkra az Ábrahám ág jelentős, ugyanis IV. Ábrahám, aki 1789-ben Alsó-Zsolcán született, majd Borsod megye alispánja, országgyűlési követe, királyi kamarás és 1830-ban Bereg vármegye főispáni helytartója lett, érdemeiért grófi címet kapott. A győni Vay család grófi titulusa ettől az őstől származik. Ábrahámnak és nejének, Kazinczy Zsófiának tizenkét gyermeke született, öt leánya és hét fia. László nevű fiúgyermeke katona volt, az 1848-as forradalomban őrnagy rangot kapott, majd Bem segédtszije lett. Nejétől, Beniczky Saroltától négy gyermeke született, kettőt már kiskorukban elvesztett a család, csak Sarolta és Péter érte meg a felnőttkort. A két gyermek a maga választotta utat járta, kiadványunk hőse papi pályára lépett, író, misszionárius, festő és Kelet-kutató lett. Nővére, Sarolta korának híres publicistájává vált Vay Sándor álneven.

Vay Péter, gróf (Gyón, 1864. szeptember 26. – Assisi, Olaszország, 1948. február 28.) író és püspök, József főherceg udvarmesterének, gróf Vay Lászlónak és Beniczky Saroltának a fia. Rómában végzett tanulmányai után 1898-ban szentelték pappá. Rövid idő múlva elnyerte a szentmártoni javadalmas apátságot, majd apostoli protonotárius lett. Mint misszionárius bejárta a világ minden részét. Vay Péter gróf már 1897-ben XIII. Leó pápa egyik küldötteként vett részt a Viktória angol királynő uralkodásának hatvanadik évfordulójára, azaz gyémántjubileumára rendezett ünnepségeken, s első ázsiai útjáról visszatérve 1905-ben a berlini misszionárius világkonferencia egyik előadója lett. 1903 és 1914 között a Vatikán megbízásából bejárta a világot, többször is hosszabb időt töltött Kínában, Koreában, Japánban, Indonéziában és Ázsia számos más országában, csakúgy, mint a Közel- és a Közép-Keleten, az Egyesült Államokban, valamint Közép-Amerikában. Találkozott és tárgyalt II. Miklós cárral, a kínai, a koreai és japán császárral, kora vezető államférfiival, s többször fogadta őt hosszabb beszélgetésre Theodor Roosevelt elnök.

Misszionáriusként ott volt az Újvilágba tartó hajók kivándorlóit és a sanghaji kikötő kulijai között is. Közreműködött új egyházközségek, kolostorok és gyermekotthonok létesítésében, például Koreában is. Munkáját nagyban segítette sokoldalú nyelvismerete és széles körű műveltsége. Alapos felkészültséggel, ritka éleslátással igyekezett megismerni és megismertetni a meglátogatott országokat, társadalmi, politikai helyzetüket és problémáikat. Úti jegyzetei és beszámolóit a világ vezető napilapjaiban és folyóirataiban jelentek meg, számos elemzése, megállapítása ma is aktuális, szinte jóslatként hat. S mindeközben jutott ideje arra is, hogy elmélyedjen a Távol-Kelet kultúrájában és művészetében. Bár némelyik értékelése, esetenkénti szakvéleménye ma már talán vitatható, 1912. évi útja során a magyar kormány megbízásából vásárolt régiség- és műtárgyanyagával nagymértékben hozzájárult a Hopp Ferenc Múzeum keleti gyűjteményéhez.

Mindezek után szinte érthetetlen, hogy hosszú és tartalmas életútját, egyéniségét, ma már alig ismerjük. Utazásai során gyűjtött műkincseit a budapesti Szépművészeti Múzeumnak adományozta. Számos útirajzaiban örökítette meg elményeit. Főbb művei: Kelet császárai és császárságai (1906), Nach Amerika in einem Auswanderershiffe (Berlin, 1908), Amerikai naplókivonatok (Útjegyzetek, levéltöredék (Budapest, 1910, Magyar Életrajzi Lexikon). Életművét keleties ihletésű festészetete teszi teljessé.

Készült: Dabas Város Önkormányzatának támogatásával • Köszönet Valentyk Ferencnek, aki a kiadvány alapötletét és az anyagok nagy részét rendelkezésünkre bocsátotta.
Szerkesztők: Pálinksné Balázs Tünde, Kapui Ágota és Háda Csaba
Nyomdai előkészítés: reProcolor • Nyomdai munkálatok: Mátyus Bt. • Példányszám: 7000